

Concentratiekampen, derde fase

In deel 8 van ons werk hebben wij getracht, de lezer een beeld te geven van hetgeen in de jaren van de Duitse bezetting met de Nederlandse gevangenen en gedeporteerden is geschied. Wij schreven er in over krijgsgevangenen, gijzelaars, gevangenen die in Duitsland in tuchthuizen dan wel in concentratiekampen waren opgesloten, en tenslotte over gedeporteerden: vele tienduizenden Joden en enkele honderden Zigeuners.

Op de gijzelaars behoeven wij in dit hoofdstuk niet terug te komen – de laatste groepen van diegenen wier lot wij in deel 8 behandelden (de z.g. Indische gijzelaars en de z.g. anti-verzet-gijzelaars), werden, op enkele uitzonderingen na, begin september '44 vrijgelaten. De krijgsgevangenen en de gevangenen in de Duitse tuchthuizen zullen in dit deel aan de orde komen in het hoofdstuk dat aan de ineenstorting van Duitsland wordt gewijd, en wat de gedeporteerden betreft, schrijven wij nu slechts over diegenen die in de herfst van '44 nog in leven waren in de kampen waarin zij als gevangenen van de SS waren ingeschreven: dat was slechts een klein deel van allen die gedeporteerd waren.

Van juli '42 tot begin september '44 waren in totaal meer dan drie-en-negentigduizend Joden naar het oosten verdwenen: ruim vier-ene-dertigduizend naar het vernietigingskamp Sobibor waar zij bijna allen onmiddellijk door vergassing om het leven waren gebracht, en ca. negenen-vijftigduizend naar het complex Auschwitz-Birkenau, dat tegelijk vernietigingskamp en concentratiekamp was. Ook waren naar Auschwitz-Birkenau in mei '44 tweehonderdvijf-en-veertig in Nederland opgepakte Zigeuners gedeporteerd. Van die Zigeuners (slechts ruim vijftig hunner bleven in leven) zijn, naar men moet aannemen, velen in de gaskamers van Birkenau vermoord toen daar het *Zigeunerlager* begin augustus '44 werd opgeruimd, zoals dat heette. Wat de Joden betreft: van hen waren zeven-en-dertigduizend, zonder ingeschreven te zijn, onmiddellijk na aankomst in Auschwitz-Birkenau vermoord – ca. achttienduizendvijfhonderd waren er wèl als gevangenen ingeschreven en ca. drieduizendvijfhonderd anderen hadden in eerste instantie Auschwitz-Birkenau niet bereikt: dit waren mannen en jongens die men in de laatste maanden